

Helse og omsorgsdepartementet

Deres referanse

Vår referanse
Frank M SlettenDato
03.04.2020**HØRING NOU 2019:26 - FRA STRAFF TIL HJELP: HØRINGSSVAR - Norges Politilederlag i Parat**

Vi viser til brev fra Helse og omsorgsdepartementet, der det bes om høringsuttalelser vedr. Rusreformutvalgets innstilling.

"Bakgrunnen for rusreformen er en erkjennelse av at rusproblematikk i all hovedsak er en helseutfordring. Straffeforfølgning av bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk har bidratt til stigmatisering, marginalisering og sosial utstøting og kan ha stått i veien for å møte den enkelte bruker med hensiktsmessig og tilpasset tilbud og oppfølging (Rusreformen s.19).

Norges politilederlag (NPL) er en fagorganisasjon i Parat for ledere på alle nivå og fagområder i politi- og lensmannsetaten. Vi organiserer ca. 300 ledere i politiet. Sammen med Parat Politiet er vi to medlemsgrupper fra politiet i Parat. Parat tilhører hovedsammenslutningen YS.

NPL ønsker å påpeke at rusreformen må ses i sammenheng med andre tiltak samfunnet gjennomfører for å forebygge kriminalitet, samt å sikre en god og verdig oppfølging av personer som har utfordringer knyttet til rusbruk.

NPL støtter intensjonene i rusreformutvalgets innstilling. Enkeltindivider har krav og behov for hjelp og oppfølging på en god og adekvat måte. Samtidig mener vi det ikke er klokt å avkriminalisere bruk og besittelse av narkotika. Vi vil vurdere tiltakene i en større sammenheng og forsøke å belyse utfordringene hvis utvalgets forslag iverksettes fullt ut.

Mangfoldige brukergrupper

Det synes å være en generell oppfatning om alle som ender opp som tunge rusmisbrukere har gått i samme spor, fra lette til tyngre narkotiske stoffer. Dette mener vi ikke er beskrivende for dagens situasjon. Rusbrukere, uansett rusmiddel er en mangfoldig gruppe. Alt fra ungdommen som bruker narkotiske stoffer fordi de opplever dette som spennende, og opplever rusen som positiv, til tunge rusavhengighet der behovet for rusmidler styrer atferden fullt og helt. I mellomstadiet er det personer som bruker ulovlige rusmidler ved enkeltanledninger, og som opplever bruken som noe positivt, da gjennom rusens virkning og opp mot egen selvfølelse.

I hele spennet av brukere har de en ting felles. De kjøper narkotikaen i et illegalt marked, hvor profitørene har et økonomisk motiv. I praksis vil narkotika, ved å gjennomføre forslaget, oppfattes som lovlig tilgjengelig for svært mange som ikke har direkte helseutfordringer, eller har

falt utenfor det ordinære samfunnet. Personer påvirkes i ulik grad av at det blir "lovlig å bruke narkotika", men benytter den samme infrastrukturen for å få tak i narkotikaen. Dermed er de med på opprettholde kriminelle nettverk og organisert kriminalitet, som vi erfarer også har klare bånd til bl.a. menneskehandel og økonomisk kriminalitet.

Ulovlig men ikke straffbart

Intensjon i føringene fra reformutvalget er at straff i utgangspunktet er samfunnets sterkeste virkemiddel for å motvirke og fordømme innbyggernes uønskede handlinger. Straff anses som et middel, og ikke et mål i seg selv (NOU:26 side29). Det foreslås å avkriminalisere bruk og besittelse av ulovlige rusmidler, og da innenfor bestemte kvantum. I praksis betyr det at man slipper straff hvis bruken og besittelsen er innenfor de kvantum som er besluttet. Utvalget har ikke foreslått en legalisering av bruk eller besittelse. I praksis betyr det at det fortsatt er ulovlig å besitte og å bruke narkotika, men det vil ikke medføre noen straffereaksjon hvis volumet er innenfor besluttet kvantum. Politiet skal ved påtreff av personer som besitter eller bruker narkotika henweise dem til helsevesenet for hjelp, behandling og oppfølging. Manglende oppfølging vil kunne medføre reaksjoner.

Nytenking

NPL oppfatter forslagene i Rusreformen som gjennomgripende i forhold til dagens tilnærming. Rapporten viser til andre land der avkriminalisering har vært gjennomført, noe som har medført bedre oppfølging av enkeltmennesker. Det synes samtidig uklart om endret ruspolitikk alene har medført disse endringene. Det er videre uklart om det i realiteten er blitt mindre utfordringer knyttet til rusbruk, eller om det i dag er vanskelig å registrere utviklingen på en god måte.

I rapporten viser en til at Norge prosentvis ligger lavt med hensyn til antall brukere, da opp mot andre land. Dette kan tolkes dithen at dagens ruspolitikk har vært god inntil sitt nivå. Vi er samtidig bevisst på at det er nødvendig med nytenking, og et ytterligere fokus på akkurat denne problemstillingen.

Konskevkenser av avkriminalisering

NPL er bekymret for signaleffekten begrepet avkriminalisering gir. Det kommer tilbakemeldinger om at ungdommer tolker "avkriminalisering" dithen at bruken er lovlig, hvor konklusjonen i et samfunnsperspektiv kan bli at rusbruken ikke anses som farlig. Vi er bekymret for om endringen, der intensjon var å hindre stigmatisering og marginalisering av enkeltindivider, medfører at samfunnskostnadene ved at mange bruker rusmidler blir for store.

Forebygging som primærstrategi

Politiet er i avslutningsfasen av implementering av Nærpolitireformen. Nærpolitireformen har to store elementer. Den ene omhandlet struktur, og hvordan Norsk politi skulle organiseres og fungere i framtiden. Det andre elementet omhandlet kvalitet. Hele reformen utfordrer vår oppgaveløsning opp mot nye arbeidsmåter, og da i særdeleshet hva som skal gjøre norsk politi relevant opp mot den endrede samfunnsutviklingen. Forebygging som primærstrategi er innført som en gjennomgripende arbeidsmetode og kvalitetsmål.

Intensjonen er at politiet må utføre planmessig og systematisk kriminalitetsforebyggende arbeid i samhandling med andre, hvor arbeidet fordres å være kunnskapsbasert (Politiets primærstrategi 2018 – 2020). Allerede i dag opplever vi at politiet har endret tidligere praksis i forhold til narkotikakriminalitet, og da særlig opp mot yngre brukere. Politiet har tradisjonelt hatt en rolle opp mot å avdekke narkotikakriminalitet, og da følge dette opp med en straffereaksjon. I rollen som avdekker har politiet hatt rettslige hjemler for å tilnærme seg denne typen kriminalitet. Vi har pågrepet, ransaket og sporet telefoner, i tillegg til avhør der både bruker av narkotika, og

gjærne vitner i forklaringene til politiet har beskrevet lokale utfordringer. Avhøret har for mange blitt en arena for relasjonsbyggingen, der tilliten mellom politiet og brukeren har vært et redskap for å avdekke narkotikasituasjon i by og bygd.

Pakkesalg

Hvis en i framtiden ikke vil kunne benytte disse tvangsmidlene synes det betydelig mer krevende å avdekke narkotikarelatert kriminalitet generelt og alvorlig narkotikakriminalitet spesielt. I rapporten er det foreslått ulike terskelverdier. Den foreslåtte varianten tillater at brukeren besitter et relativt stort volum av narkotika. Dette vil medføre at brukeren "lovlig" kan ha tilgang på narkotika over tid. Forslaget legger også til rette for at selger vil kunne forholde seg til "pakkesalg" innenfor terskelverdiene.

Store mengder

I dag er utbredelsen og tilfanget ulikt, alt etter hvor en er i landet. I vanlige bygder, eller på mindre områder er et beslag på 15 gram hasj et relativt stort beslag historisk sett. Det er sjelden politiet beslaglegger 15 gram på en vanlig bruker, noe som også gjelder f.eks. 5 gram amfetamin, kokain eller heroin. En gjennomgang av beslag gjort i straffesaker knyttet opp mot narkotika vil trolig avdekke at besittelsen i enkeltsaker ligger langt lavere. NPL er av den grunn bekymret for hvordan brukerne tolker terskelverdiene. Vil brukerne strekke seg opp mot innkjøp mot øvre grense, hvorav tilgjengeligheten vil øke, og derav bruken. Intensjon, hvor en har fokus på enkeltindividet betinger at det settes en grense for besittelse, hvor vi oppfatter grensen satt av rusreformutvalget å være satt høyt.

Konsekvenser

Ungdommen er nysgjerrig, noe som medfører at det gjøres valg. Forskning viser at Norge har et relativt lavt brukertall, og enda færre gjentar bruken av narkotika over tid. Det er å tro at ungdommene som velger avstå fra å bruke narkotika, gjør dette på bakgrunn av konsekvensene bruken kan medføre. Misbruk av narkotika kan medføre en ordinær straffereaksjon, men også være til hinder for at ungdommene får gjort enkelte yrkesvalg, tilgang til enkelte land osv.

Forebygging gjennom forvaltning

Politiet benytter opplysninger knyttet opp mot straffbare forhold når det gjøres forvaltningsmessige vurderinger. En som blir tatt for bruk av narkotika kan få utfordringer opp mot førerkort, våpen, yrker og følgelig enkelte salgsbevillinger. Dette kan trolig avdekkes på andre måter, selv om rusreformen implementeres som anbefalt.

Forvaltningssaker vurderes ut fra gjeldende grunnlag, der politiet kan finne søkeren på listen over personer som er straffet for bruk av narkotika. På bakgrunn av disse opplysningene vurderes søker opp mot skikkethet. Hvis bruk og besittelse under gitte kvantum avkriminaliseres vil politiet ikke ha denne kunnskapen når det skal fattes forvaltningsmessige beslutninger. NPL er derfor bekymret for at samfunnet gjennom en avkriminalisering aksepterer bruk av narkotika. Bekymringen knytter seg til utøvelsen av en rekke funksjoner i samfunnet som krever at utøver er skikket. NPL er i den forbindelse bekymret for muligheten til å avdekke andre straffbare forhold i et samfunnssikkerhetsperspektiv. Med dagens narkotikalovgivning avdekkes mange holdningsavvik gjennom oppfølging av saker/hendelser knyttet opp mot narkotikalovgivningen. Eksempler på dette er radikaliserings, nasjonalistiske holdninger, organisert kriminalitet osv. Forvaltningen styrer i stor grad etter et "føre var" prinsipp, der en ikke ønsker at personer som er uskikket skal ha mulighet til å utøve enkelte ting, som å kjøre bil eller lignende. Ved gjennomføring av intensjonene i rusreformen vil verktøy som i dag gjør dette arbeidet lettere forsvinne.

Lokal samhandling fungerer

Nærpolitireformen har medført store endringer opp mot politiets forebyggende arbeid. Det implementeres et bredt spekter av oppfølgingsoppgaver, som skal bidra til å stoppe en uønsket utvikling opp mot rusbruk. Forebyggende gruppe tar en rekke proaktive – og reaktive samtaler, samt oppfølgingssamtaler med ungdom som utviser atferd opp mot rusbruk. Dette arbeidet betinger god samhandling mellom politiet og helsetjenesten i den enkelte kommune. Politilederlaget opplever at det skjer svært mye, hvor politiet, konfliktråd, foreldre og helse samarbeider på en helt annen måte enn tidligere. Dette gir mulighet for god rehabilitering. NPL opplever at enkeltungdommer som har utviklet rusbruk, og har nødvendig motivasjon i samarbeid med politiets forebyggende gruppe og kommunene, i langt større grad følges opp med behandlingsmuligheter.

I regjeringens mandat heter det at straffeforfølgning for bruk og besittelse av narkotika til eget bruk har stått i veien for å møte den enkelte bruker med hensiktsmessige og tilpassede tilbud og oppfølging (NOU 2019:26- S30). NPL er bekymret for konsekvensene med det brede fokuset rapporten på enkeltindividets motivasjon til å "ledes" ut til behandling. Det skal gis "pålegg" uten at det er tilstrekkelig med "ris bak speilet".

Økonomi

Mange av de "tyngste" rusmisbrukere har gjennom bruk av narkotika fått økonomiske utfordringer. Gjelden er oftest en kombinasjon av gjeld til det offentlig, som bidrag-, skatte- og straffegjeld, og gjeld til kommersielle aktører som banker, kredittkortselskap, huseiere etc. Gjeldssituasjon kan være til hinder for reetablering i samfunnet. NPL er av den oppfatning at tilnærmingen til økonomi ikke betinger at en må endre narkotikapolitikken.

Forslaget i rusreformen reiser vanskelige avgrensingsspørsmål knyttet til personkrets, hvilke krav som kan lempes, og det reiser problemstillinger i forhold til likebehandling av andre former for avhengighet som ofte gir gjeldsproblemer, eks alkoholisme, medikament- og spillavhengighet.

NPL ønsker å understreke viktigheten av at reformen i tilstrekkelig grad ivaretar samfunnsutfordringer som en helhet. Trolig ivaretas personer med gjeldsutfordringer best gjennom allerede eksisterende lempingsregelverk for offentlige krav, og ikke minst gjennom gjeldsordning etter gjeldsordningsloven som gir en løsning på skyldnerens gjeldsproblemer uavhengig av om det er privat eller offentlig gjeld.

Dagens praksis virker

NPL er positiv til at rus, og rusproblematikken i så sterk grad får fokus. Det framstår uavhengig av dette som litt naivt å tro at en vil få kontroll med et stort samfunnsproblem ved å flytte problematikken over fra justis til helse. Forslaget bygger videre på enkeltindividets motivasjon. I praksis vil behovet trolig treffe en liten gruppe av dagens rusbrukere. For NPL er det viktig at merverdien av dagens praksis vurderes. Gjennom oppfølging og retteføring i narkotikasaker avdekkes voldssaker, vinningskriminalitet osv. Politiet opplever ofte at rus er knyttet opp mot annen negativ atferd som påvirker samfunnet negativt.

NPL ønsker å understøtte det arbeidet som allerede er påstartet gjennom implementering av Nærpolitireformen. Vi opplever at fokuset som er rettet mot forebyggende arbeid gir et langt videre handlingsrom knyttet opp mot ungdommer som er i faresonen opp mot bruk av narkotika. Det gjennomføres bekymringssamtaler i forkant av at det etableres straffesak, hvor forebyggende følger opp den enkelte ungdom. Hele intensjonen er at ungdommen skal komme ut på andre siden, hvor bruken er avsluttet, der en på beste måte kan gjøre gode valg videre.

Riksadvokaten har i sine føringer ofte uttalt at straff i seg selv har en forebyggende funksjon. Det er ikke sikkert at dette elementet undermineres til fordel for enkeltindividets valg.

Trolig vil fåtallet av rusmisbrukerne, de som har overskredet grensen for å kunne motiveres til å avslutte bruken få et større fokus, og kanskje tydeligere opp mot helsetjenesten. Det synes vanskelig å se at foreskrevet medisin i rusutvalgets rapport kurerer alle symptomene samfunnet opplever gjennom bruken av rusmidler.

Konklusjon

Norges politilederlag anerkjenner rusutvalgets problembeskrivelse, men er uenig i forslaget om avkriminalisering av bruk og besittelse av narkotika. Dette vil frata politiet helt nødvendige verktøy både i kriminalitetsbekjempelsen og i utøvelsen av forvatningsmessige oppgaver.

Vi mener dagens gode tverretatlige samarbeid lokalt i kommunene langt på vei virker i samme retning som det utvalget ønsker å oppnå. Tidlig intervensjon med fokus på den enkelte ungdom og samarbeid å tvers om hjelpetiltak virker fordi det er et ris bak speilet. Uten dette tror vi momentet i det rusforebyggende arbeidet vil bli borte.

Med hilsen

For Norges Politilederlag

Frank M Sletten

Styremedlem i Landsstyret